

Behovet av en författningsdomstol

- krönika Östgöta-Correspondenten 2008-12-27

Det blir litet mer lagprövning men ingen författningsdomstol. Med den kompromissen i grundlagsutredningens slutbetänkande förefaller samtliga parter nöjda. Jag är inte lika säker på att det är så bra.

Inte ens bland statsvetare och jurister torde grundlagsutredningen ha väckt debatt vid helgens julbord. Traditionellt finns i Sverige annars en klar skiljelinje i de stora konstitutionella frågorna om huruvida folkstyret i största möjliga utsträckning ska vara suveränt eller om ett demokratiskt styre också omfattar mänskliga fri- och rättigheter som behöver ett särskilt i författningen givet skydd garanterat i domstol. Å ena sidan har stått en majoritet ”folkstyrelsefundamentalister” av statsvetare, analytiska filosofer, socialdemokrater och merparten liberaler. Å den andra finns ”rättighetsaktivister” med jurister, naturrättsfilosofer och borgerligt konservativa.

Under de senaste årtiondena har vi sett ett ökat intresse i Sverige för mänskliga och medborgerliga fri- och rättigheter. Genom medlemskapet i EU har vi blivit mer beroende och påverkade av europeiskt rättstänkande. Svenska politiska beslut och förhållanden kan överklagas till EU och till Europadomstolen för mänskliga rättigheter. Redan i anslutning till förra grundlagsreformen på 1970-talet skrevs mänskliga rättigheter in i regeringsformen. Möjligheten att överpröva lagars förenlighet med grundlagarna – lagprövningsrätt – finns formellt också i Sverige. Men den har utnyttjats sällan och bara i mycket speciella fall, när oförenlighet varit ”uppenbar”. Folkstyrelsefundamentalisterna har med stor skepsis sett hur högsta domstolen i USA genom sin överprövningsrätt tagit sig en aktiv roll i den löpande politiken. Rättighetsaktivisterna har lika bestämt velat utvidga lagprövningen och införa författningsdomstol i Sverige.

Med tydlig tillfredsställelse konstaterar de senare nu att grundlagsutredningen tar bort ”uppenbarhetsrekvisitet” medan den gamla majoriteten lättad pustar ut när det inte blir någon författningsdomstol.

Men ska man ha ett ordentligt system med lagprövning som i USA eller hellre i Tyskland, som är det mest intressanta exemplet för Sverige, måste den domstol som prövar politiska beslut både stå oberoende av dagspolitiken och vara politiskt förankrad.

Grundlagsutredningen har ett antal bra förslag för att ytterligare stärka domstolarnas självständighet. Men för en domstol som granskar lagars författningen krävs något mer. I Tyskland utnämns domarna i den särskilda författningsdomstolen i en politisk parlamentsprocess där några av de valda ska ha politisk erfarenhet, andra akademisk juridisk bakgrund och bara en del komma från de viktigaste domstolarna.

Att inbjuda till utvidgad lagprövning och överlåta den till de vanliga domstolarna, som grundlagsutredningen nu föreslår, är en villoväg. Antingen kommer vi verkligen att släppa den yttersta politiska makten till självstyrande jurister eller så bäddar vi för otillbörlig och godtycklig politisk inblandning i rättsskipningen.

I ett socialt och kulturellt mer mångfacetterat Sverige, inbäddat i EU:s regler och rättsordningar, finns goda skäl att komplettera det direkta folkstyret med bättre skyddade konstitutionella rättighetsprinciper. Men för lagprövningen behövs då en annan domstol än dem vi nu ska få.

ANDERS MELLBOURN